

Euroopale on Eesti omavalitsuste olukord selge!

Erakorraline omavalitsusfoorum,
9. detsembril 2010 Tallinnas, Õpetajate Majas

Head kolleegid!

Omavalitsusfoorum alustas poolteist aastat tagasi, 12. märtsil 2009, apelliga Euroopale.

Meenutan, et see toimus pärast Eesti valitsuse otsuseid kärpida jõhkralt omavalitsuste eelarveid. Olukorras, kus tulumaksulaekumise vähenemise tõttu olid omavalitsuste eelarved juba niikuinii kõvasti kaotanud. Sellal kui Euroopa valitsused oma omavalitsusi püüdsid veel toetada, lõi Eesti valitsus meile selga topeltkärpe kirve.

Moodustasime omavalitsusfoorumi välisdelegatsiooni Euroopa Omavalitsuste Kongressis (CLRAE), Regioonide Komitees (CoR) ja Euroopa Kohalike Omavalitsuste ja Regioonide Nõukogus (CEMR) Eesti omavalitsusühendustega liitunud ning ka sinna mittekuuluvate omavalitsuste esindatuse paremaks koordineerimiseks.

Regioonide Komitees kaitsti juba aprillis 2009 omavalitsusfoorumi algatatud ning Balti riikide saadikute poolt Rakveres ühiselt läbi arutatud muudatusettepanekuid resolutsioonile finantskriisist ja selle mõjudest omavalitsustele.

Sama aasta mais toimunud CEMRi üldkogu lõppkommünikees hoiatati samuti valitsusi omavalitsuste finantside kallale kippumise eest. Ka selle otsuse koostamisel oli meie käsi mängus.

Mõlemad Euroopa omavalitsuskogud mõistsid meid ning kuulutasid ühel häälel, et valitsuste poolt omavalitsuste õlule täiendavate kriisiraskuste ladumine lööb kõige valusamalt omavalitsuste teenuseid kasutavaid inimesi. Euroopa märkas meid ja tegi endale asjad selgeks. Ütles seda ka Eesti valitsusele. Korduvalt ja selgelt.

Pöördusime kohe ka Euroopa Nõukogu liikmesriikide autoriteetse esinduskogu – Kohalike- ja Piirkondlike Omavalitsuste Kongressi (lühendatult CLRAE) poole. Mõned Euroopa veskid jahvatavad aeglaselt, aga head jahu. Erinevalt praegusest Eesti valitsusest, kes ainult jahvatab.

Pärast põhjalikku olukorraga tutvumist ja arutelu võttis CLRAE tänavu 28. oktoobril Strasbourgis vastu ettekirjutuse nr 294(2010) kohaliku demokraatia olukorrast Eestis.

Ettekirjutuse aluseks on põhjalik raport Eesti kohalike omavalitsuste olukorrast ja kümne aasta eest tehtud samalaadse soovitusel täitmisest, õigemini küll täitmata jätmisest. Eesti valitsusparteiadele meeldib kuulata Euroopast ning Ameerikast ainult neid avaldusi, mis kiidavad meie riigi püüdlikkust ning valitsuse inimeste suhtes hoolimatult karmi agarust eelarve- ja maksupoliitikas, mis paneb majanduskriisi põhiraskused väiksema ja keskmise sissetulekuga inimeste õlule.

Seekordne Euroopa kriitika on Toompea koalitsioonile ja Stenbocki majale eriti ebamugav, sest see tuleb „otse ja omadelt“. Eesti kohaliku demokraatia seisundi kohta tegi kriitilise raporti parempoolse Euroopa Rahvapartei esindaja Jos Wieneen Hollandist, kellega ma ka isiklikult kohtusin.

CLRAE raportist ja soovitustest ilmus vaid mõni uudisnupp, kuid seegi vanas halvas nõukogude propaganda laadis. Euroopa omavalitsuskogu ettekirjutuste sisu anti edasi väga napilt ning need said regionaalministrilt kiire vastulöögi. CLRAE kriitikat püüti pisendada ning tähelepanu juhtida hoopis mujale. Seepärast lubage mul ette lugeda kõik CLRAE poolt heaks kiidetud ettekirjutused Eesti valitsusasutustele.

- 1) Anda eristaatus Tallinna linnale, võttes seejuures aluseks Euroopa Nõukogu Regionaalsete ja Kohalike Omavalitsuste Kongressi ettekirjutuse nr. 219 (2007), kehtestades tavapärasest erineva õigusliku raamistiku, mis arvestaks pealinna teistsugust olukorda võrreldes teiste linna- ja vallavalitsustega.
- 2) Vaadata üle kohalikele omavalitsustele pandud kohustuslike ülesannete ja funktsioonide osas kehtiv õiguslik regulatsioon. See seisukoht tugineb Tallinna algatatud ja Riigikohtus toetust leidnud nõudmisele ning juhib tähelepanu sellele, et omavalitsuste võimalused ja kohustused peavad olema selged ning õigusaktidega täpselt piiritletud. Riik lubas Riigikohtu otsuse täita, aga ei ole seda seni teinud. Ainult neli ministeeriumi tunnistas, et neil on sätestatud kohustusi kohalikele omavalitsustele. Tõsi küll, nt kaitseministeeriumi antud kohustused kehtivad vaid eriolukorras, mitte aga praegu; veel on kultuuriministeeriumil sätestatud omavalitsuste kohustusi raamatukogude suhtes ning sotsiaalministeeriumil sotsiaaltoetuste suhtes. Olgem täpsed – siseministeeriumil on ka sätestatud omavalitsuste kohustused tuvastamata isikute matusekulude ja surnute veo suhtes. Tuleb välja, et mingeid muid kohustusi ei ole riik

omavalitsuste peale pannud! Tegelikult ei taha valitsus üldse aru saada linna- ja vallarahva olukorrast. Kui lasteaiad ja koolid ei ole üldse omavalitsuste rida, siis miks neid praegu selle eest pekstakse? Kujutage ette, kui tõepoolest homsest olekski nii, et omavalitsuste poolt on raamatukogud lahti, sotsiaaltoetusi makstakse (kui riik on selleks raha eraldanud) ning surnuvedu toimub, aga kõik ülejäänud teeb riik või ei tehta seda üldse. Mõelge, milline kaos sellest sünniks?

- 3) Kiiresti muuta riigisisest seadusandlust ning eraldada omavalitsustele rohkem raha, mis oleks vastavuses neile Eesti Vabariigi Põhiseaduse ja siseriiklike õigusaktidega pandud ülesannetega, andes kohalikele omavalitsustele ühtlasi võimaluse tulu teenimiseks kohalike maksude arvelt. Vajadust seadusandluse muutmise järele rõhutati juba ettekirjutuses nr. 81 (2000). Arenguruumi selles osas jätkub. Euroopas moodustavad kohalikud maksud kuni 70 protsenti kogutavatest maksutuludest, meil Eestis aga alla ühe protsendi!
- 4) Eraldada kohalikele omavalitsustele üleriigilistest maksudest piisav osa ning tagada ühtlasi maksude jaotusmehhanismi läbipaistvus.
- 5) Abistada majanduskriisist eriti tugevasti mõjutatud omavalitsusi ning luua teatud sotsiaalsete teenuste jätkamiseks vajalik toetusfond.
- 6) Alustada kavandatava finantsreformi teemal laiapõhjalisi konsultatsioone omavalitsustega. Meie, omavalitsusjuhid, ei tea üldse, et valitsus kavandab ulatuslikku finantsreformi ning mida see linnade ja valdade rahvale kaasa võib tuua. Nähtavasti aga valitsusametnikud CLRAE raportööridele seda siiski tunnistasid, ei söandanud varjata.
- 7) Selgitada kohalike omavalitsuste ja neid ühendavate üleriigiliste organisatsioonidega konsulteerimise protsessi, võimaldamaks Harta artiklis 4 lõikes 6 sätestatud korras vajalike konsultatsioonide ja arutelude läbiviimist enne lõpliku otsuse vastuvõtmist. Nimetatud konsulteerimisprotsessi korraldamine peab toimuma õigeaegselt ning nõuetekohasel enne arutelu algust, eeskätt juhtudel, mil kavandatavad reformid puudutavad kohalikke omavalitsusi või on nende jaoks rahaliste tagajärgedega;
- 8) Aidata kaasa Euroopa Kohaliku Omavalitsuse Harta kohaliku omavalitsuse tegevuses osalemiseks õigust andva lisaprotokolli (CETS nr. 207) võimalikult kiirele ratifitseerimisele Eesti valitsuse poolt.
- 9) Nõuda Eesti valitsusorganitel Kongressi kursis hoidmist käesoleva ettekirjutuse alusel võetud järelmeetmete rakendamiseks.

Ametlik ja avalik Eesti pole CLRAE monitooringut mitte ainult maha vaikinud. Palju hullem.

Vabariigi valitsus haub juba järgmisi eelnõusid omavalitsuste veelgi sügavamaks tasalülitamiseks. Seejuures demonstratiivselt Euroopa soovitudele risti vastupidi talitades.

Samal päeval, 23. septembril, kui riigikogus arutati riigi ja omavalitsuste parterlust, keelas riigikogu valitsuskoalitsiooni häältega peaaegu et viimaste omavalitsustele jäänud maksude – müügi- ja paadimaksu – kogumise. Kuigi CLRAE rõhutas just omavalitsuste senisest suurema maksuautonoomia vajalikkust, otsustas Eesti valitsus omavalitsused jätta iseseisva maksubaasita. Riigi tsentraliseeritus läheb üle igasuguse piiri ja omavalitsused muudetakse nõnda täielikult sõltlasteks, kelle tulused võib jälle igal ajal kärpida, nad pankrotti ajada ning siis võidurõõmsalt saneerida.

Praegu ringleb riigikantseleis eelnõu, millega tahetakse kaotada seni vähemalt formaalselt kehtinud omavalitsustega seadusmuudatuste konsulteerimis- ja kaasamiskohustus.

Kusjuures isegi tragikoomiline on, kuidas ka sedasama eelnõu on omavalitsuste eest varjatud. Salastamiseelnõu ise on salajane! Jällegi on ka see valitsuse kavatsus täielikus vastuolus Euroopa soovitusega omavalitsusi seadusloomesse senisest rohkem kaasata. Tuleb välja, et meil on vaja oma Wikileaksi, sest see oli juhuse asi, et me sellest eelnõust üldse aimu saime.

See kõik näitab, et praegune Eesti valitsus kavatseb veelgi süvendada euroopalikest põhiväärtustest eemaldumise kurssi. Kurssi, mis teeb vaesed ja keskklassi vaesemaks ning rikkad veelgi rikkamaks. Kurssi, mis õõnestab Eesti riikluse peamist alustala – inimeste usku oma riigi soovi ja võimekusse tagada igäühele inimväärne toimetulekuvõimalus oma kodumaal.

Euroopa omavalitsuste esindusorganisatsioonidele on Eesti olukord õnneks juba üsna selge. Kuna meie valitsus Euroopa arvamustele aga vilistab, siis peavad omavalitsused tugevdama ühisrinnet oma rahva huvide kaitseks.

Meedias aastaid kestnud ajupesule tuginedes on Ansip hakanud end samastama Eesti riigiga ning eurot Euroopaga.

Ansip ei ole aga Eesti ega Euroopa poolt. Tema juhitud valitsus on oma rahva ja omavalitsused vaesusse tõuganud. Euro ei tohi saada talle veduriks, mille kattevarjus kiireneb meie ühiskonnakorra eemaldumine Euroopa ühiskonnakorraldusest. Me peame panema euro teenima Eesti rahvast. Praegune valitsus on teinud oma rahvast aga ainult euro sõnakuulelikud alamad.

Meie omavalitsused peavad tegema kõik endast oleneva, et Eesti saaks võimalikult kiiresti Eesti- ja Euroopa-sõbraliku valitsuse. Meie teame, et meid toetab sellel teel Euroopa. Selle üheks kinnituseks on muide ka CLRAE monitooringukomitee homme Tallinnas toimuv istung. Selsamal komiteel oli ju võtmeroll eelkirjeldatud Eesti raporti vastuvõtmisel.

Austatud viiendast omavalitsusfoorumist osavõtjad!

Mis on meie ülesanne? Vaadake, valitsuse poliitikat veenmise teel muuta ei ole õnnestunud. Järelikult ei jää teist valikut kui loota valitsuse vahetumisele märtsis. Mis on omavalitsusjuhtide ülesanne? Ma ei kutsu teid üles tegema parteipropagandat, kuid palun Teie abi, et selgitaksite igäuks oma kodukandis, miks täpselt on selline olukord tekkinud ja mis on lahendused. Siis otsustagu juba Eesti rahvas, kas ta ikka pooldab nende poliitikute ja erakondade jätkamist, kes nelja aasta jooksul on omavalitsustevaenulikke otsuseid langetanud.

Mis saab siis, kui me ei tegutse? Mis juhtub kui teeme liiga vähe? Hiljuti ütles üks paremerakonna mõjukas poliitik, Tõnis Palts, et 2/3 omavalitsused tuleks tema hinnangul kohe laiali peksta. See on otsetsitaat. Eks see ole meie endi kätes, kas me siis laseme end laiali peksta või mitte.